

JOZEF JMAK

JOZEF
ČÍGER
HRONSKÝ

RÉŽIA:
MARTIN
KÁKOŠ

Pri čítaní Jozefa Maka si pripadáam tak trochu ako archeológ: čím väčšími prenikám do hĺbky tejto bohatej sondy, tým viac narážam na nové, neodkryté vrstvy fenomenálneho textu. A aj keď je dramatisácia v podstate uzavretá, neustále pociťujem nutkanie ju otvárať a vnášať do nej ďalšie motívy, dopisovať, čo sa mi odrazu vidí opomenuté, hoci viem, že v reálnom čase inscenácie nie je možné obsiahnuť všetko, čo Hronský vložil do svojich postáv, do skrytých zákutí ich duší, vzťahov, do temných, až drasticky obnažujúcich prúdov svojho rozprávania.

Hronský nie je lineárny rozprávač, do svojich hrdinov nazerá zvnútra, cez ich nevypovedané, zamlčané myšlienky. Práve tu, v zobrazení vnútorného sveta postáv, tak dôležitého a charakteristického pre Hronského autorskú metódu, sme od počiatku pociťovali, a ešte i pociťujeme, najväčšie úskalia prenosu Jozefa Maka do jazyka divadla. I v čiastočnej eliminácii, v nutnosti vybrať si z množstva ciest jednu, aj keď tie ostatné môžu byť rovnako zaujímavé. Pred niekoľkými rokmi sa priam kultovým stal Marquezov román *Sto rokov samoty*. A ja dnes s úžasom zisťujem, ako blízko má k Jozefovi Makovi, ktorý vznikol o takmer polstoročie skôr, a na ktorý sa prilepil onen hanlivý a odstrašujúci prívlastok "povinné čítanie". Aká príbuzná je atmosféra oboch diel, ako podobne sa v nich prepletá realistické s magickým, akou sugestívnou silou oba romány pôsobia. Ktovie, v akom kontexte by literárna história vnímala Hronského dielo, keby patril k jazykovo veľkej kultúre, aké poschodie by mu prisúdila v dome svetovej, či aspoň európskej literatúry. Som presvedčený, že to najvyššie.

Uwe Koll

...

*Nikto sa nepoteší,
keď ho pristihnú v slabej chvíli, nikto nemá rád,
keď ho pristihnú vo chvíli, keď je ničím iným
na svete, iba človekom. Keď je nie ani boháč,
ani Jozef, ani Mak. Keď spadne na chvíľu
z človeka robota, i šaty, i všetko, čo osud na
človeka nalepil.*

Trp, Jozef Mak...

*Človek-milión si, nuž vydržíš všetko, keďže nie
je pravda, že najtvrdší je kameň, najmocnejšia
je oceľ, ale pravda je, že najviac vydrží na svete
obyčajný Jozef Mak.*

(Úryvky z románu Jozefa Čigera-Hronského „Jozef Mak“)

Jozef Cíger

JOZEF

Hra v dvoch

Dramatizácia Marek Maďarič,
Martin Kákoš
Dramaturgia Jana Liptáková a. h.
Scéna František Perger
Kostýmy Miloš Pietor a.h.
Hudba Vítazoslav Kubička a.h.
Odborná spolupráca Melánia Nemcová a.h.
Pohybová spolupráca Marián Hlavatý a. h.
Asistent réžie Adela Gáborová

Réžia Martin Kákoš a.h.

Predstavenie vedie Michal Kožuch
Text sleduje Kamila Bečková
Majster javiska Jozef Drobec
Scénické svetlo Vladimír Krkošek
Peter Sarvaš
Scénický zvuk Richard Petrovič
Umelecký maskér Emil Révay
Rekvizity Eva Špačková
Garderóba Mária Balková

Umelecko-technická prevádzka pod vedením
Ing. Štefana Ondicu

Scénu, kostýmy a masky vyrobili dielne DAB
pod vedením Imricha Tótha

Riaditeľ František Perger
Šéf umeleckého súboru

I. premiéra 1. júna 2010
II. premiéra 2. júna 2010

Andreja Bagara Nitra

sezóna
premiéra

František JAVORSKÝ

JOZEF MAK

v ôsťomi častiach

- Jozef Mak Branislav Bystriansky a.h.
Hodinár Ivan Vojtek
Matka Táňa Radeva
Jula, Panna Mária Lucia Lapišáková a.h.
Maruša Jana Valocká
Elena Podzámska
Jano Mak Marcel Ochránek a.h.
Jozef Domonkoš
Meľoš Dušan Lenci
Hana Meľošová Eva Hlaváčová
Biaľoš Ernest Šmigura
Bánoci Anton Živčic
Hiriačik Marián Labuda ml.
Ďumbier, Farár Ján Greššo
Richtár, Muž, 1. chlap Vladimír Bartoň
1. mládenec, 2. chlap,
1. maškara, žandár Ivo Hlaváček
2. mládenec, 2. maškara,
žandár Marcel Ochránek a.h.
Jozef Domonkoš
1. dievča, 3. maškara Jana Valocká
1. suseda Adela Gáborová
2. suseda Oľga Hudecová a.h.
Petriská Dana Kuffelová
2. dievča Kamila Beřková a.h.
Chlapec, malý Jano Mak Martin Ondica
Tomáš Kóša
Huslista Peter Vörös

František JAVORSKÝ
Ján GREŠŠO

12. decembra 1995

12. decembra 1995

Františkého Jozef Mak. Zodpovedný redaktor František Javorský.
František Sládek, grafická úprava František Perger

Jozef Mak nech prehovorí...

Žijeme v dobe, keď všetky symboly, dotýkajúce sa priamo alebo nepriamo nášho spoločenského života, ožívajú...

Aj kamene už majú chuť prehovoriť, nie to ešte živí ľudia, medzi ktorých patrí nepochybne aj Jozef Mak, ktorý je symbolom... čoho vlastne? Je to symbol utrpenia a pokory?

Istotne i týchto ľudských, príliš ľudských stavov. Ale je v ňom niečo, na čo možno Jozef Cíger - Hronský ani nepomýšľal, dovolávajúc sa múdrej zrelosti chlapa v druhej tridsiatke ľudského života: je to výkrik nemých úst, ktoré vídame na niektorých expresionistických obrazoch a grafikách, či je to už Edvard Munch alebo Oskar Kokoschka; výkrik bezmocného, znášajúceho svoj osud zdanlivo v pokore, v skutočnosti v nevysvetliteľnom napätí medzi ľudskou živočíšnosťou a duchovnosťou, medzi Marušou a Julou. I tu je láska médiom, ktoré spája nespojiteľné. Lenže paradox sveta a života je v tom, že sa odohráva v protipóloch, ktoré sa vždy dotýkajú, ale len zdanlivo vybijajú. Nikdy sa neanulujú. Žiť teda znamená žiť v dráme a pre drámu a pre dramatické predstavenie je postava Jozefa Maka v tomto zmysle ako stvorená, hoci, treba uznať, divadelne ťažko identifikovateľná. Ak sa to podarí, bude to zdar odvahy k experimentu, čo autorom inscenácie nielen želim, ale odvážim sa vysloviť prognózu, že im to vyjde...

Nech teda prehovorí Jozef Mak svojským mlčaním, reakciami fyzickými, mimickými, pohybovými, nech ho ako diváci uhádneme i v jeho zámlkách a mlčaní, nech prehovorí akokoľvek v prívale citu nezvládnuteľnej vnútornej drámy.

*Ján Števček,
október 1995*

Inovať je najnádhernejší závoj.

Nijakej panne na svete neutkajú takú nádheru, akú si utká sama príroda, keď sa jej zachce, hoci by to bola panna zo sedemdesiatich kráľovských palácov. Ani príroda – panna si ho nedožičí hocikedy, stáby sa i jej závoj mal podrať, pominúť, a vyberá si ho, oblieka iba vo výnimočných prípadoch. Príroda-panna rada sa parádi cez celý rok, truhla so šatami akoby nemala dna. Azda ani nemá dna naozaj, a čo si namyslí, to je hneď navrchu. A parádnica namýšľa si každú chvíľu inšie a ináč. Kto pozoruje, ten všeličo vystriehne od rána do večera a od večera do rána zasa mnoho. Do roka ešte viac, a keby človek mohol žiť naveky, dávno, dávno by nemal slov pre všetky zázraky večne nespokojnej parádnice.

(Úryvky z románu Jozefa Cígera-Hronského „Jozef Mak“)

Bolo mi pri Jozefovi Makovi zvláštnym zážitkom zisťovať, že nielen hrdinovia divadelných hier prežívajú borby a prechodia cez mocné a vzrušené citové škály, nielen dobrodruhom sa napínajú nervy, ale i človek celkom obyčajného života i človek-milión má svoje zápasy, ťažké chvíle a hodno si tieto borby povšimnúť... to napísal svojho času Jozef Cíger - Hronský a tým akoby nechtiac predznačil, že Jozefovi Makovi bude raz súdené stať sa divadelným hrdinom; a tak ako si on z rekvizít minulosti ďaleko predvojnovovej slovenskej dediny vytvoril svoju neminulú, ale jedine možnú reč prítomnú o Jozefovi Makovi, tak sme sa my pokúsili vytvoriť z jeho románu našu prítomnú dramatickú víziu o živote človeka, ktorý je veľmi malým zrnkom piesku pri balvane.

Ty nie si Jozef Mak, ale celá dedina je v tebe - i tak sa prihovára autor svojmu hrdinovi a táto dedina je pre Hronského takou hodnotou, že ju nazýva i prameňom všetkého ďalšieho a vyznáva sa, že jeho samého vyliečila z ťažkých nedorozumení. A nebolo by to málo, keby bol román Jozef Mak iba o obyčajných dedinských ľuďoch, ale Hronskému sa podarilo vyjadriť oveľa viac; hĺbkou pochopenia a vcítienia sa do vnútorného sveta svojich postáv vytvoril vždy platnú drámu človeka, ktorý cez bolesť rastie a zmúdreje a pre ktorého je utrpenie večným údelom, v čom je Jozef Mak nie nepodobný biblickému Jóbovi, pretože ako on sa podrobuje trestom, aj keď ich zmysel nechápe, lebo tak je mu to súdené.

Jozef Mak je ako tá kvapka vody, v ktorej sa odráža celé more a rovnakými kvapkami sú i Júlia i Maruša a ak od nás Hronský nežiada viac, len aby sme im rozumeli, vedie nás zároveň k tomu, aby sme lepšie rozumeli i sebe, vo všeobecnej ľudskej ale i v užšej národnodziejnej skúsenosti. Bolo nám pri dramatizácii tohto románu silným zážitkom objavovať v ňom stále nové a hlbšie významy a nech nám odpustia jeho milovníci-čitatelia, že sme sa vôbec dopustili tejto svätokrádeže. Pretvoriť román do divadelného textu je vždy problematické a možno sa to aj rovná snahe o vyslovenie „nevysloviteľného“, čo je mimochodom, podľa literárneho kritika, jedna z možných interpretácií Jozefa Maku; takže, ak nič iné, aspoň v tejto snahe sme mu ostali verní.

Miroslav Múčka

Položili sme dve otázky hlavným predstaviteľom hry Jozef Mak:

1. Čo pre vás znamená hosťovanie v Nitre?
2. Čo pre vás znamená stretnutie s J. C. Hronským a s vašou postavou v dramatinizácii jeho románu Jozef Mak?

BRAŇO BYSTRIANSKY

1. S Divadlom Andreja Bagara v Nitre som sa doposiaľ pracovne nestretol. Myslím, že tu pociťujem príjemnú tvorivú atmosféru.
2. Som rád, že Slovensko má takú hodnotnú literatúru, akú ponúka J. C. Hronský. Všetko, čo sa vo svete deje, je v ľuďoch a Jozef Mak je dôkazom toho, že citliví a dobrí ľudia to majú v živote naozaj ťažké. Je to nádherná postava a mne je veľmi blízka.

LUCIA LAPIŠÁKOVÁ

1. Nitra dáva mladým hercom priestor na zvládnutie aj náročných postáv, čo je pre nás najväčšou školou.
2. Román Jozef Mak je prvýkrát zdramatizovaný do javiskovej podoby, čím vznikla skvelá možnosť ukázať ľuďom kus z ich podstaty. Julia je stelesnením oddanosti, sily, húževnatosti a večnej lásky, vystihuje charakter slovenskej ženy. Jej bohaté, citlivé vnútro sa nesie vo mne ako v hociktorej mladej bytosti.

MARCEL OCHRÁNEK

1. Možnosť už počas štúdia na VŠMU účinkovať na profesionálnej scéne, uvedomovanie si potreby hlasovej techniky, slova, pohybov, hereckého prejavu na veľkom javisku.
2. Pohľad do „slovenskej klasiky“, ktorej som predtým nevenoval veľkú pozornosť a popasovanie sa s postavou, ktorá je svojím charakterom proti môjmu prirodzenému naturelu.

ZO ŽIVOTA DAB NITRA

„PACHO“ NA ZAHRANIČNOM ZÁJAZDE

Dňa 4. októbra t.r. sa herci Divadla Andreja Bagara v Nitre predstavili s muzikálom Pacho sa vracia náročnému pražskému obecenstvu. Vystúpenie sa uskutočnilo v Paláci kultúry.

O tri dni nato zožal „Pacho“ veľký úspech v holandskom Zoetermeeri. Predstavenia sa zúčastnil veľvyslanec Slovenskej republiky v Holandsku JUDr. Štefan Paulíny a čelní predstavitelia družobného mesta Zoetermeer.

NOVÍ ČLENOVIA UMELECKÉHO SÚBORU

Vítame v našom súbore dramaturga Svetozára Sprušanského, herečky Táňu Radevu a Elenu Podzámsku, ktorí nastúpili od 1. septembra t.r. Prajeme im veľa umeleckých úspechov.

DIVADELNÁ NITRA '95

Vďaka takmer nadľudskému úsiliu usporiadateľského teamu na čele s riaditeľkou festivalu Darinou Károvou sa uskutočnil v dňoch 22.9. - 27.9. 1995 štvrtý ročník medzinárodného festivalu Divadelná Nitra '95. O fakte, že v tomto roku sa DN podarilo vstúpiť do radov popredných európskych festivalov okrem vysokej úrovne ponúkaných divadelných predstavení, svedčí i návšteva zahraničných hostí ako sú Brigitte Furler, dramaturgička Wiener Festwochen; Anna Blaszczak, zástupkyňa riaditeľa Festivalu Kontakt Toruň; Mimma Galina, výkonná riaditeľka Mittelfestu z Milána a ďalších asi 30 hostí z takmer celej Európy.

Festivalu sa v hlavnom programe zúčastnilo 10 slovenských a 9 zahraničných súborov. Pomer, ktorý takto vznikol, bol jednou z príčin, prečo si festival v tomto roku prvýkrát pridal slovo medzinárodný. Znamená to však i istý záväzok, ktorý na seba organizátori vzali v podobe väčšej otvorenosti divadelnej Európe a možnosti konfrontovať ju s domácou tvorbou.

Divadelná Nitra '95 sa skončila, nech žije Divadelná Nitra '96!

UPLYNULÁ SEZÓNA

V uplynulej sezóne 1994/95 navštívilo predstavenia DAB vo veľkej sále, v štúdiu a na zájazdoch 82 500 divákov. Na repertoári bolo 18 inscenácií, z toho 5 premiér.

DAB OPĀŤ V PRAHE

V rámci festivalu Slovenské divadlo v Prahe uviedlo DAB 9. novembra 1995 v divadle Adria romantickú komédiu Alfreda de Musseta „S láskou sa neradno zahrávať“. Predstavenie malo u pražských divákov veľký úspech, potešila nás i priaznivá odozva u kritikov a spokojnosť organizátorov.

